1292), ve hlavě 30. pojednává o právech k náhradě škody a k dostiučinění (§§ 1293—1341).

III. díl jedná ve čtyřech hlavách o společných ustanoveních práv osob a práv k věcem a to v první hlavě o utvrzení práv a závazků (§§ 1342—1374), ve hlavě druhé o přeměně práv a závazků (§§ 1375 až 1410), ve hlavě pak třetí o zrušení práv a závazků (§§ 1411—1450), konečně ve hlavě čtvrté obsažena jsou ustanovení o promlčení a o vydržení (§§ 1451—1502).

VII. Zákony dodatečné.

Od zavedení o. o. zákonníka vydána byla nepřehledná řada dvorských dekrétů, dekrétů dvorní kanceláře, resolucí a jiných dodatečných zákonů, jež doplniti měly jednotlivé mezery tohoto zákona zhusta jen zdánlivě se jevící, nebo kteréž vydány byly k dotazu úřadů na objasnění a vyložení jednotlivých zákonných ustanovení. Předkem naskytuje se otázka, zda všechny tyto dodatečné zákony a dodatečná nařízení nabyla úplné moci zákonné a zda jakožto části a doplňky o. o. zákonníka jmíny býti mají čili nic, a další pak otázka, zda tyto dodatečné zákony nabyly právní účinnosti pro ten celý obvod, na nějž odnáší se působnost o. o. zákonníka. Jakýsi, byť i jen jemný pokyn k rozřešení otázky této podává předkem vyhlašovací patent ze dne 23. března 1852 č. 77 ř. z., jímž zaveden byl o. o. zákonník pro Krakovsko a jímž konstatuje se, že o. o. zákonník spolu se všemi dodatečnými nařízeními vztahujícími se k předmětům zákonníka tohoto mají býti tamtéž (v Krakovsku) vodítkem. Co se však jádra otázky samé týče, zda totiž tato dodatečná nařízení jsou správně účinna pro veškery ostatní země korunní a zda-li vůbec nabyla moci zákona, o tom vyslovuje se Stubenrauch (viz jeho komentář k o. občanskému zákonníku takto: Sluší rozeznávati, zda takováto dodatečná nařízení v ostatních zemích korunních vydána byla všem vládám zemským nebo všem apelačním soudům, vůbec jakožto všeobecně závazný zákon vyhlášena byla, v kterémžto případu co do plné platnosti jejich pro celý obvod platnosti o. o. zákonníka ovšem nemůže býti nižádné pochybnosti. Jestliže však vydána byla nařízení taková jen pro jednotlivou provincii, nebo pro jednotlivý úřad (snad k dotazu jím učiněném), dlužno především k tomu hleděti, zda toto nařízení přijato bylo do úřední sbírky zákonů soudních čili nic, ježto v kladném případu dotyčné dodatečné nařízení pak všeobecné účinnosti právní nabývá, jakž vysvítá z dv. dek. ze dne 29. prosince 1785 č. 509 a z dv. dek. ze dne 20. listopadu 1818 č. 1519 sb. zák. soud. Pravidlo toto doznává však výjimky, jestliže ve sbírce zákonů soudních samé výslovně připojen jest dodatek, že vřaděné sem nařízení platiti má jen pro tu nebo onu provincii, nebo jestliže z obsahu zákona dovozovati dlužno, že jej v jeho účinnosti jen na určitou provincii obmeziti sluší.«

Zákonník obchodní.

I. Dějiny.

V Německu a v Rakousku vládlo až do druhé poloviny tohoto století jen velice chudé zákonodárství obchodní, vykazující mezeru nejedinou. V Německu již v 16. stol. vyskytují se snahy po jednotném uspořádání jednotlivých látek práva obchodního říšskými uzavřeními, říšskými řády policejními a soudními. Všeobecně spočívalo však německé právo obchodní na obchodních zvyklostech a na velkém počtu partikulárních řádů a zá-

konů, jako na řádech tržních, směnečných, assekuračních atd. Byly pak jenom tři větší vlastní zákoníky obchodní a to pro staré provincie pruské v tit. VIII. oddílu 7—14 obecného práva zemského (Landrecht), dále pro země, v nichž platilo ještě právo francouzské, v zákoníku zvaném Code de Commerce a pro Badensko v dodatku Code Napoleón jakožto právo zemské, pro Badensko. Vyjímaje království lombardsko-benátské, jižní Tyroly a Dalmácii, kde ještě z dob panství francouzského platil francouzský zákoník jakožto »Codice di Commercio di terra e di mare pel regno d'Italia«, shledáváme i v Rakousku podobnou měrou jistý konglomerát nařízení z práva obchodního, kteráž vydána byla za nejrůznějších dob jakožto privilegia, statuty, patenty, dvorské dekrety a pod., a kteráž v nižádném směru nevyhovovala již požadavkům časových poměrů a rostoucího významu obchodu a průmyslu. I jevila se v Rakousku i v říši německé téměř v touž dobu naléhavá potřeba přikročiti k reformám práva obchodního a zavésti jednotný zákon obchodní. Do jisté míry jest předzvěstí toho všeobecný německý řád směnečný, kterýž zaveden byl ve všech téměř státech německých i také v Rakousku, jakkoli u nás jen provisorně. Již zdárné následky jednotného řádu směnečného musily vésti k tomu, aby konečně i v obvodu zákonodárství obchodního vydán byl zákon vyhovující požadavkům pokročilých poměrů obchodních. Rozsáhlejším způsobem pojata myšlénka tato teprve r. 1857, kdy k návrhu Bavorska usnesl se německý spolek r. 1857 na tom, aby se svolala porada zástupců všech německých spolkových států za tím účelem, by se poradila o osnově všeobecného německého zákoníka obchodního. Porada nebo-li konference tato sestoupila se pak skutečně v lednu r. 1858 v Norimberce, a súčastnilo se jí v celku 21 německých států, mezi nimi Prusko a Rakousko. Zástupci vlády rakouské byli Dr. rytíř z Raule, president vídeňského obchodního soudu, a Dr. Schindler, sekční rada v ministerstvu obchodu. Porada tato ustavila se za čestného předsednictví bavorského státního ministra a za skutečného předsednictví rakouského zmocněnce z Raule. Referentem byl při prvním čtení pruský zmocněnec tajný vrchní rada justiční Dr. Bischoff z Berlína, a po smrti jeho při druhém a třetím čtení na jeho místo vstoupivší tajný vrchní rada justiční Dr. Heimsöth z Kolína n. R. Poradě předloženy byly jak se strany Rakouska, tak i Pruska obsáhlé, již dříve státy těmito spracované osnovy, z nichž za základ poradám položena osnova pruská. Když pak ve dvou čteních osnova obchodního zákoníka ustanovena byla, počala se dne 26. dubna 1858 v Hamburgu porada o právu námořském. Rakousko chovajíc vřelé přání, aby započaté dílo, seč síly jsou, podpory došlo, zmocnilo svého zástupce a presidenta komise spolkové ku prohlášení, že stát rakouský ochoten jest zavésti jakožto všeobecný zákon obchodní osnovu všeobecného německého zákoníka obchodního prošedší druhým čtením konferencí norimberských, t. j. první čtyry knihy osnovy té, s tou podmínkou, že osnova ta i při třetím čtení nedozná podstatných změn. Příkladu Rakouska následovalo však jen několik málo vlád. Do měsíce srpna 1860 došlo více než 500 připomínek, z nichž mnohé zcela vzdalovaly se od základů osnovy a od zásad v ní provedených. Konečně podařilo se konferenci za odporu a protestů menšiny dne 19. listopadu 1860 dospěti ke třetímu, dosti zběžnému čtení prvních čtyř knih zákoníka obchodního, kteréž skončeno pak po 42 sezeních dne 12. března 1861. Dne 14. března 1861 předložila pak

konference osnovu prvních čtyř knih ve třetím čtení zjištěnou a rozmnoženou na pět knih pojetím práva námořského na základě usnesení druhého čtení, shromáždění spolkovému, kteréž usneslo se přijati osnovu. Následkem toho zaveden všeobecný německý obchodní zákonník v létech 1861—1865 ve všech státech přináležejících k dřívějšímu německému spolku (buntu) vyjímaje vévodství Holštýnské a Lauenburgské, pruské území dílové a knížectví Schamburg-Lippe. Dne 22. června 1861 předložil tehdejší správce rakouského ministerstva spravedlnosti svob. pán Pratobevera rakouské poslanecké sněmovně první čtyry knihy obchodního zákonníka k ústavnímu projednání s tou výhradou, že dodatečně k němu připojí osnovu zákona uvozovacího. Pátá kniha o právu námořském jednající vyňata byla z předlohy, ježto si vláda rakouská vyhradila vzhledem k zvláštním poměrům plavby námořské ve přístavech rakouských předkem vyžádati si dobrozdání úřadů námořských a odborných znalců. Dne 12. února 1862 došlo i na předlohu zákona uvozovacího. Všeobecný německý zákonník obchodní byl v obou sněmovnách rady říšské téměř jednomyslně přijat a publikován pak na základě nejv. sankce i s úvodním zákonem v říšském zákonníku ze dne 3. ledna 1863 č. 1 ř. z. Počátek působnosti obou těchto zákonů položen na den 1. dubna 1863.

II. Obsah a rozdělení.

1. Zákon uvozovací sestává ze 60 paragrafů a z 6 oddělení; oddělení první obsahuje všeobecná ustanovení, oddělení druhé vytýká ustanovení zvláštní a sice ohledně kupců (§§ 6—9), obchodního rejstříku, smluv svatebních vzhledem ke kupcům a k obchodním společnostem (§§ 10 až 18), obchodních knih (§§ 19—22), ohledně prokuristů, zmocněnců obchodních a pomocníků obchodních (§§ 23—25), ohledně obchodních sprostředkovatelů a příslušných ustanovení zákonů bursovních (§§ 26—29), ohledně obchodních společností (§§ 30—37), ohledně obchodů (§§ 38—48 jakož i ohledně právomoci obchodní, o kupeckém zástavním a zadržovacím právu, o jmenování znalců). Oddělení třetí uvozovacího zákona vytýká ustanovení přechodná.

2. Zákonník obchodní sám má 431 článek a rozpadá se v ustanovení všeobecná a čtyry knihy, tyto pak v tituly, některé tituly rozestupují se v oddíly a tyto ještě, nebo pokud není oddílů vůbec, tituly samy rozpadají se v články. Kniha první obsahuje zákonné normy o obchodnictvu t. j. o oněch osobách, kteréž ve světě obchodním hlavně zřetele docházejí, totiž ohledně kupců, prokuristů, o plnomocnících obchodních, o pomocnících obchodních, o obchodních sprostředkovatelích nebo sensálech. Kniha druhá a třetí obsahuje různé druhy obchodních společností. Kniha čtvrtá konečně pojednává o zvláštním obligačním právu obchodním.

III. Zákony a nařízení dodatečná jsou: oběžní (cirkulární) nařízení říš. min. války ze dne 14. června 1863 č. 66 ř. z., jímž zákonník obchodní vyhlášen byl veškerým osobám a úřadům vojenským, aby se jím všeobecně spravovaly; dále nař. min. sprav. a obchodu ve shodě s min. fin. ze dne 9. března 1863 č. 27 ř. z., jímž vydána byla potřebná ustanovení o zakládání a vedení rejstříku obchodního; nař. min. obchodu, sprav., fin. a války ze dne 19. června 1866 č. 86 ř. z. o udílení koncessí pro veřejná skladiště (svobodná skladiště a domy pro zboží) a zák. ze dne 28. dubna 1889 č. 64 ř. z. o zřizování skladišť; dále sem patří zák. ze dne 27. června 1878 č. 68 ř. z. o připuštění uherských akciových společností, komandit-

ních společností, pojišťovacích společností, společenstev výdělkových a hospodářských; cís. nařízení ze dne 29. listopadu 1867 č. 127 ř. z. o připuštění cizozemských společností akciových; zákon ze dne 23. března 1873 č. 42 ř. z. o připuštění cizozemských pojišťovacích společností; nař. min. vnitra, sprav., obchodu a fin. ze dne 18. srpna 1880 č. 110 ř. z. o koncesi a státním dohledu ohledně pojišťoven.

Literatura: Dr. ryt. Randa, Soukromé obchodní právo rakouské, Praha.

Zákonník říšský viz Prohlašování zákonů.

Zakonnik zemský viz Prohlašování zákonů.

Zákonodárství chudinské.

Zákonodárství chudinské zahrnuje v sobě zařízení a ústavy, jež určeny jsou k vypomáhání a podporování chudých t. j. oněch osob, jichž hospodářský majetek nepostačuje jim k živobytí. Zákonodárství chudinské upravuje chudinství ve všech pravních vztazích, obsahuje tedy normy ohledně osob zavázaných zaopatřovati chudé (chudinu), ohledně způsobu tohoto zaopatřování, ohledně správy jmění chudinského a orgánů při tom činných. Není sporu o tom, že chudoba překročivší úzký kruh jednotlivců oslabuje mravní a politickou sílu státu ohrožujíc obecnou bezpečnost a řád právní; neřesti a zločiny jsou nezřídka jen následky chudoby. Pomoci státní jest tu již z toho důvodu nezbytně potřebí, by se hráze co nejpevnější položily obecně hrozícím (nebezpečným) následkům chudoby. Státní správa musí tedy cestou zákonodárství pečovati o to, by s jedné strany chudině poskytnuta byla pomoc, s druhé strany pak aby náležitými prostředky zabránilo se nezaviněné chudobě a neblahým sociálním následkům jejím. Prvním oborem jest tu chudinství, druhým oborem policie chudinská. Chudinství zahrnuje:

I. Prostředky k patřičnému zaopatřování chudiny nezbytné; zřetel svůj věnuje péče chudinská:

1. chudým k výdělku neschopným, tudíž oněm osobám, které nemohou opatřiti si potřebné výživy jsouce příliš mlády nebo stáry nebo stiženy vadou jinou, nebo konečně na těle nebo na duchu chorými jsouce;

2. chudým k výdělku schopným a práce se neštítícím osobám, které však nemajíce příležitosti ku práci nemohou si výdělek zaopatřiti a z důvodu toho postrádají prostředků existenčních. Péče chudinská může naplniti svoje důležité sociálně-politické a humání úkoly toliko rozumným rozlišováním všech naskytujících se případů a proto zejména vyloučeni jsou z péče té osoby k výdělku schopné, ale práce se štítící; touto třídou zabývá se policie chudinská.

II. Státní péči o chudé sluší přesně lišiti od soukromé dobročinnosti, neboť pro státní péči o chudé není motivem pohnutka jednotlivců ku podpoře chudých spočívající na soucitu, dobrodějnost a náboženská obětovnost. Stát musí míti staraje se o chudinu vždycky na zřeteli veřejné blaho a případně i ohrožení veřejného řádu. Hmotná podpora chudiny náleží tudíž státu jen podpůrně, pokud totiž jiní se tomu nevěnují. Péče o chudinu vyhledává tudíž přesné organisace a zákonitého uspořádání.

III. Při tom však počítati musí také každý stát s jistými zjevy v chudinství a podle toho činiti zákonodárnou cestou opatření svá. Státní správa nemá z pravidla zabývati se chudobou a schudnutím jednotlivců, nýbrž